

Trauma w kontekście mono- i międzykulturowym

**IV Konferencja Psychologii Jakościowej
Kraków, 5 – 6 kwietnia 2024**

Centrum Badań nad Traumą i Dysocjacją przy Uniwersytecie Ignatianum w Krakowie zaprasza na IV Konferencję Psychologii Jakościowej, która porusza kwestie metodologiczne związane z paradygmatem jakościowym, takie jak: definiowanie problemów badawczych i wybór adekwatnej metodologii jakościowej, odpowiedni dobór uczestników i gromadzenie danych zgodnie z przyjętym modelem oraz umiejętne interpretowanie i raportowanie wyników, z zachowaniem rygoru naukowego. Wcześniejsze nasze spotkania były poświęcone: interpretacyjnej analizie fenomenologicznej, analizie dyskursu, analizie narracyjnej. Tym razem punktem centralnym będzie analiza tematyczna, która w ostatniej dekadzie zdobywa coraz większą popularność w dziedzinie psychologii.

Zapraszamy naukowców, studentów i klinicystów zainteresowanych poznaniem metodologii jakościowych w celu zaprojektowania oraz przeprowadzenia badań. Prezentacje ilustrujące wykorzystanie metodologii jakościowej w badaniach psychologicznych będą dotyczyć głównie tematu traumy.

KOMITET NAUKOWY

Przewodniczący:

Dr hab. Igor Pietkiewicz, UIK

Członkowie:

Dr hab. Anna Cierpka, UW

Prof. dr hab. Halina Grzymała-Moszczyńska, UIK

Dr hab. Anna Słysz, prof. UAM

Dr hab. Bernadetta Janusz, UJ

MIEJSCE KONFERENCJI

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie
ul. Kopernika 26

KOMITET ORGANIZACYJNY

Damian Przybycień, UIK

Dr Agnieszka Krzysztof-Świdorska, UIK

Dr Jacek Prusak, UIK

Dr Urszula Tokarska, UKEN

PROGRAM KONFERENCJI

5 kwietnia 2024 (piątek)

- 10:00 – 10:30 **Otwarcie konferencji i wprowadzenie:**
Metodologie jakościowe w psychologii - "Big Q" i "Small q" (Pietkiewicz)
- 10:30 - 11:45 **Sesja I: Refleksyjność epistemologiczna i osobista w badaniach jakościowych**
1. *Refleksyjność (reflexivity) jako strategia monitorowania jakości badań jakościowych na etapie zbierania danych* (Bandel & Soroko)
 2. *Społeczna wrażliwość i troska. Etyczne i metodologiczne aspekty przeprowadzania badania jakościowego z udziałem osób różnorodnych płciowo* (Walasz)
 3. *Pozycjonowanie się i refleksyjność badacza na przykładzie badań nad traumą wojenną* (Bernadetta Janusz i in.)
- 11:45 - 12:00 Przerwa
- 12:00 - 13:00 *Trauma uchodźcza i „kruchość” badacza* (Grzymała-Moszczyńska)
- 13:00 - 14:30 Przerwa obiadowa
- 14:30 – 15:50 **Sesja II: Etyka i projektowanie badań jakościowych**
1. *Dylematy i doświadczenia związane z rolą psychologa prowadzącego wywiad badawczy* (Wesołowski)
 2. *Proces kształtowania się poczucia przynależności migrantów wielokrotnych w świetle podłużnych badań jakościowych* (Trąbka)
 3. *Poczucie nieodwracalnej starty wśród mobilnych adolescentów powracających z wymian międzykulturowych jako przedmiot badań jakościowych w psychologii* (Kozmin)
- 15:50 - 16:20 Przerwa kawowa 30 min
- 16:20 – 17:40 **Sesja III: Praktyczne zastosowanie metodologii jakościowych (cz. 1)**
1. *Możliwości i wyzwania związane ze Wspólną Analizą Tematyczną na przykładzie badań nad rolą psychoterapii i psychoterapeuty w procesie przebaczenia* (Słysz i in.)
 2. *„Jedna jaskółka nie czyni wiosny” (?) Refleksyjna analiza tematyczna Dzienników Czasu Pandemii* (Tokarska)
 3. *Analiza tematyczna (?) dokumentów osobistych w psychologii na przykładzie techniki listu* (Cierpka i in.)
- 17:40 - 18:00 Przerwa kawowa
- 18:00 – 19:30 *Understanding thematic analysis to do it well: design and conceptual considerations* (Braun)
- 20:00 Uroczysta kolacja

6 kwietnia 2024 (sobota)

- 10:00 – 11:30 **Sesja IV: Praktyczne zastosowanie metodologii jakościowych (cz. 2)**
1. *Analiza fenomenologiczna doświadczenia żałoby po samobójczej śmierci bliskiego* (Ruczaj)
 2. *„Ty i ja razem to więcej, niż ty i ja osobno” — znaczenie przynależności do zespołu psychoterapeutów w kontekście pracy z pacjentami z historią doświadczenia traumatycznego* (Dudek, Małek)
 3. *Radzenie sobie z traumą wojenną w świadectwach byłych więźniów obozu Durchgangslager 121 w Pruszkowie* (Wosińska)
 4. *Wolność osobista i jej znaczenie w czasie pandemii COVID-19. Refleksyjna analiza tematyczna narracji Polaków* (Boczkowska)

- 11:30 - 12:00 Przerwa kawowa 30 min
- 12:00 - 13:30 **Sesja V: Small q methodology - uilościowienie danych jakościowych**
1. *Identyfikacja obszarów w jakich może nastąpić wzrost potraumatyczny – porównanie rezultatów analiz jakościowych w podejściu dedukcyjnym i indukcyjnym* (Zięba)
 2. *Elementy metodologii ilościowej w pracach jakościowych - wbrew paradygmatowi a w zgodzie z praktyką publikacyjną?* (Krzysztof-Świdarska)
 3. *The Attitudes Towards Climate Migrants in Poland and Germany: A Mixed-Methods Study* (Świdarska, Hansen)
 4. *Wykorzystanie sekwencyjnej strategii eksploracyjnej w badaniu dot. znaczenia religii w życiu osób żyjących w pojedynkę* (Pietrzak, Frydrychowicz)
- 13:30 - 15:00 Przerwa obiadowa
- 15:00 - 16:20 **Sesja VI: Praktyczne zastosowanie metodologii jakościowych (cz. 3)**
1. *Nie tylko trauma - Źródła odporności psychicznej uchodźczyń z Ukrainy w Polsce. Wyniki badania jakościowego* (Ovsienko i in.)
 2. *Doświadczenia ponadnaturalne w perspektywie jakościowej - konteksty, emocje, znaczenia* (Tokarz, Łowicki)
 3. *Aplikacyjne badania jakościowe jako dobra praktyka w planowaniu i ewaluowaniu działań dla osób z doświadczeniem migracji i uchodźstwa. Kilka przykładów z działalności Fundacji Polskie Forum Migracyjne* (Łapińska)
- 16:20 – 17:00 **Dyskusja panelowa: Wykorzystywanie metodologii jakościowej w ramach prac magisterskich lub doktorskich** (Cierpka, Grzymała-Moszczyńska, Pietkiewicz)
- 17:00 - 17:10 Zamknięcie konferencji

STRESZCZENIA WYKŁADÓW PLENARNYCH

Virginia Braun, New Zealand

Understanding thematic analysis to do it well: design and conceptual considerations

The rise in popularity of thematic analysis in the last 15+ years has seen the method become framed as useful, important, easy, and even the best approach to qualitative analysis. However, *is* it these things? The best answer must always be *it depends!* In this presentation, as one of the key authors of guidance around thematic analysis, I will reflect on the particular *challenges* in doing thematic analysis, and in particular, doing it well. I will highlight some of the conceptual, situated, and reflexive considerations that researchers who are thinking about using, are using, and indeed are *not* using, thematic analysis, might ponder to facilitate excellent use of thematic analysis (when it is used).

Halina Grzymała-Moszczyńska, Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Trauma uchodźcza i „kruchość” badacza

W wystąpieniu zostaną poruszone metodologiczne trudności badań dotyczących traumy uchodźczej oraz wpływu prowadzenia badań prowadzonych w tym obszarze na badacza. O ile pierwsze z tych zagadnień jest stosunkowo często obecne w literaturze przedmiotu, o tyle drugi aspekt, czyli wpływ tego rodzaju badań terenowych na członków zespołu badawczego, nie jest analizowany wystarczająco często. W wystąpieniu oba te aspekty zostaną przedstawione w oparciu o doświadczenia z trzech dekad badań terenowych Autorki w tej dziedzinie. Pierwszym wyzwaniem, przed którym staje badacz podejmujący zagadnienie traumy przeżywanej przez uchodźców, jest gotowość wykroczenia poza najczęstszy obraz uchodźców prezentowany zarówno przez media, jak i w szerokim dyskursie społecznym. Jest to jedyny słuszny obraz „prawdziwego” uchodźcy jako bezwolnej strauumatyzowanej ofiary, wobec której każdy rodzaj ofiarowanej – wedle uznania ofiarodawcy – pomocy jest właściwy i słuszny. Obraz ten jest przeciwstawiany „falszywym” uchodźcom, czyli osobom, które

mimo że są uchodźcami, dążą do utrzymania w kraju goszczącym samodzielności, autonomii i niezależności. Drugim wyzwaniem stojącym przed badaczem jest wybór narzędzia badawczego i uporanie się z dylematem posłużenia się narzędziami jakościowymi zazwyczaj wrażliwymi kulturowo, lub najczęściej stosowanymi narzędziami ilościowymi, które w wielu wypadkach takich właściwości nie posiadają. Trzecia grupa zagadnień, które zostaną poruszone w wystąpieniu, dotyczy przeciwstawnych wymagań tego rodzaju badań, z którymi musi się mierzyć badacz i wpływu tych badań na przeżywanie takich doświadczeń jak wtórny stres lub zmęczenie współczuciem w wyniku konfrontacji z przeżyciami osób badanych. Doświadczenia te tworzą sytuacje swoistej „kruchości” badacza, która winna znaleźć odzwierciedlenie w nowych rekomendacjach dla działania Komisji ds. Etyki Badań Naukowych. Zostaną również przedstawione rekomendacje co do sposobu współpracy badaczy tłumaczem towarzyszącym im w kontakcie z osobami, których języka badacz nie zna.

STRESZCZENIA WYSTĄPIEŃ

(alfabetycznie wg nazwiska pierwszego autora)

Jerzy Bandel, Emilia Soroko

Refleksyjność (reflexivity) jako strategia monitorowania jakości badań jakościowych na etapie zbierania danych

W badaniach jakościowych obserwuje się rosnące znaczenie refleksyjności (reflexivity) jako jednego ze sposobów monitorowania jakości procesu badawczego, na co wskazują zarówno standardy raportowania badań jakościowych opublikowane przez Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne, jak i wymogi czasopism publikujących raporty z takich badań. Refleksyjność definiowana jest jako ciągłe obserwowanie i analizowanie przez badacza/czkę, w jaki sposób jego/jej cechy, wiedza, doświadczenia, poglądy i różne aspekty tożsamości, a także kontekst wpływają na przebieg badania w różnych jego fazach. W niniejszym referacie skupimy się na fazie zbierania danych, a refleksyjność zostanie potraktowana jako strategia, którą można wykorzystać celowo do podnoszenia jakości badań przez monitorowanie przebiegu wywiadu na bieżąco oraz do ewaluacji fazy zbierania danych w wywiadzie. Psychologiczne procesy, uruchamiające się w kontakcie z badaczem/czką (czyli w istotnej w danym momencie relacji interpersonalnej) zostaną omówione przez pryzmat wzajemnych pozycji, w których znajdują się względem siebie badacz/ka i uczestnik/czka badania, a także w nawiązaniu do znaczenia ich uwarunkowań osobowościowych, które prawdopodobnie wpływają na funkcjonowanie intra- i interpersonalne podczas badania. Analiza wpływu czynników osobowościowych zostanie poprowadzona z perspektywy teorii relacji z obiektem i zilustrowana przykładami z badań własnych oraz z literatury. Odpowiemy też na pytanie, w jaki sposób celowe korzystanie z refleksyjności pozwala na monitorowanie przebiegu wywiadu pod kątem towarzyszących badaczowi myśli, emocji i wspomnień o doświadczeniach osobistych, a przez to umożliwia uzyskanie lepszej jakości danych oraz zadbanie o dobrostan uczestnika badania i samego badacza.

Marta Boczkowska, Beata Urbańska, Maria Baran, Katarzyna Hamer, Krzysztof Kaniasty

Wolność osobista i jej znaczenie w czasie pandemii COVID-19. Refleksyjna analiza tematyczna narracji Polaków

Szeroko dyskutowaną problematyką w czasie pandemii COVID-19 były ograniczenia praw, autonomii i wolności człowieka. Szybka transmisja koronawirusa stanowiła sytuację nadzwyczajną, wymagała więc zastosowania niecodziennych, czasem ekstremalnych środków, które budziły skrajne opinie i reakcje społeczeństwa. W ramach większego projektu ilościowego, dotyczącego długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w zakresie funkcjonowania psychospołecznego na przestrzeni lat 2021-2023 wykonaliśmy cztery fale badań jakościowych. Prezentowane wyniki pochodzą z drugiej fali badania, przeprowadzonej w grudniu 2021 roku, w czasie rozluźniania obostrzeń, tak zwanego „twardego lockdownu”, po pierwszych protestach politycznych kobiet. Wykonaliśmy częściowo ustrukturyzowane wywiady pogłębione, trwające 30-45 minut, w grupie trzydziestu losowo wybranych dorosłych Polaków. Pytaliśmy między innymi o refleksje na temat przywileju decydowania o sobie i swojej rodzinie, co znaczy wolność osobista w kontekście pandemii? Z motywem wolności mocno łączył się temat szczepień, które w tamtym czasie były na etapie wprowadzania kolejnej dawki. Zapytaliśmy Polaków

o ich poglądy na temat szczepionek, czy uważają, że informacja o zaszczepieniu przeciw COVID-19 powinna być jawna, podawana do wiadomości innych czy to prywatna sprawa każdego obywatela? Dane analizowano i kodowano zgodnie z metodologią refleksyjnej analizy tematycznej według Braun i Clarke (2022) z użyciem programu MAXQDA. Wyniki analiz pokazały, że doświadczenie ograniczenia wolności choć miało charakter transgraniczny, uniwersalny to posiadało bardzo różne, wręcz indywidualne znaczenia w zależności nie tylko od fundamentalnych przekonań na temat organizacji świata społecznego, ale przede wszystkim od sytuacji materialnej, zawodowej, rodzinnej jak posiadanie lub planowanie posiadania dziecka, zdrowotnej, czy miejsca zamieszkania. Zaprezentowane narracje, pozwolą na lepsze zrozumienie przyczyn polaryzacji opinii publicznej.

Anna Cierpka, Elżbieta Dryll, Urszula Tokarska

Analiza tematyczna (?) dokumentów osobistych w psychologii na przykładzie techniki listu

Analiza jakościowa stosowana jest w badaniach psychologicznych do eksploracji dokumentów osobistych od dawna (np. Listy od Jenny, Allport, 1965). Celem wystąpienia jest zaproszenie do dyskusji wokół metod jakościowych stosowanych do badania dokumentów osobistych, na przykładzie analizy listów. Wybrano dla przykładu analizy materiału epistolograficznego pozyskanego w badaniach dotyczących przekazu mądrościowego (Listy do Wnuka, Tokarska, Dryll, Cierpka, 2016, 2019). Analiza przebiegała w dwóch etapach. Na początku na podstawie pierwszej partii listów (18 osób) utworzono kategorie treściowe z uwzględnieniem niektórych elementów formalnych. W drugim etapie trójka ekspertów niezależnie oceniała wszystkie listy (ponad 120), jednocześnie weryfikując proponowane wcześniej kategorie. Podjęto dzięki temu próbę opisanego typowego wytworu (listu) – wyznaczenia wymiarów, przy pomocy których można go scharakteryzować i porównać z innymi tego typu wytworami. Wystąpienie wpisuje się w dyskusję nad standardami metodologicznymi i regułami stosowania analiz jakościowych do eksplorowania dokumentów osobistych, ze szczególnym uwzględnieniem formuły listu jako narracji osobistej. Szczególnie chodzi o uwzględnianie w analizach treści niektórych wymiarów formalnych (forma także przekazuje treść). Powstaje także pytanie, jak szeroka może być definicja analizy tematycznej, a kiedy będzie to już zupełnie inna metoda.

Natalia Dudek, Karolina Mątek

„Ty i ja razem to więcej, niż ty i ja osobno” — znaczenie przynależności do zespołu psychoterapeutów w kontekście pracy z pacjentami z historią doświadczenia traumatycznego

Sesje psychoterapeutyczne można rozumieć jako szczególnego rodzaju spotkania. Ich istotę determinują treści, które pacjenci przynoszą ze sobą do gabinetu. W zależności od przyjętej nomenklatury wynikającej z orientacji teoretycznej psychoterapeuty są one różne klasyfikowane (np. za pośrednictwem systemu wieloosiowego DSM-IV, ICD-10/11 czy też poziomów organizacji osobowości). Zjawisko to odzwierciedla się w kontekście pojęcia traumy. Kryć może się pod nim zarówno przeżycie zdarzenia traumatycznego, PTSD, C-PTSD, a także inne, wychodzące poza międzynarodowe kryteria diagnostyczne operacjonalizacje, takie jak trauma wczesnodziecięca / przywiązania / relacyjna. Klasyczne dane epidemiologiczne z obszaru traumy uzyskane w polskiej populacji ogólnej wskazują, iż 75,2% badanych przeżyło co najmniej jedno zdarzenie traumatyczne (Lis-Turlejska, 2004). Z kolei rozpowszechnienie PTSD badane w latach 2012 — 2018 wynosiło od 29,4% do 38,3% (Lis-Turlejska i in., 2012; Lis-Turlejska i in., 2018). Z kolei autorzy nowszego badania raportują, iż 60,3% Polaków w przeciągu swojego życia doświadczyło co najmniej jednego zdarzenia traumatycznego, z czego 31,1% zgłasza obecnie symptomy charakterystyczne dla PTSD (Rzeszutek i in., 2023). Są to alarmująco wysokie wyniki. Część obciążonych traumatycznym doświadczeniem osób sięga po pomoc specjalistyczną. Problematyka szeroko rozumianej traumy wypełnia gabinety psychoterapii, a kontakt z treściami traumatycznymi wymaga szczególnego wysiłku od specjalisty, który towarzyszy pacjentowi w cierpieniu i jego opracowaniu. Skutkowac to może niekiedy wystąpieniem u terapeuty wtórnych objawów potraumatycznych (ang. secondary/vicarious trauma; Figley, 2002). Wśród czynników chroniących przed wtórną traumatyzacją wymienia się wsparcie społeczne, które może przybrać postać przynależności do zespołu psychoterapeutycznego (Kaniasty, 2005). Mając to na uwadze, w niniejszym badaniu obrano za cel zrozumienie subiektywnego znaczenia przynależności do zespołu w kontekście pracy z pacjentami z historią doświadczenia traumatycznego. Do udziału w badaniu zaproszono 12 psychoterapeutów pracujących integracyjnie (5), poznawczo-behawioralnie (4) i psychoanalitycznie (2). Dziewięcioro Uczestników badania w czasie jego trwania należało do zespołu psychoterapeutów w przynajmniej

jednym miejscu zatrudnienia, troje zaś pracowało samemu. Materiał badawczy zgromadzono za pośrednictwem częściowo ustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych. Został on następnie poddany analizie tematycznej (Braun i Clarke, 2006). W wyniku przeprowadzonych analiz wyłoniono swego rodzaju kontinuum obecności zespołu — od obecności receptywnej i troskliwej, poprzez obecność dewaluującą, aż po poczucie osamotnienia wynikające z braku międzyludzkiej przestrzeni „wentylowania” trudnych emocji. Wypowiedzi Uczestników badania zogniskowane były wokół fundamentalności przynależności do zespołu w zawodzie psychoterapeuty, wzajemnego uczenia się, dzielenia doświadczeń, normalizowania i bliskości. Część psychoterapeutów zorganizowała jednak swoje przeżycia wokół zgoła odmiennych tematów — zranienia i samotności. Uzyskane wyniki pokazują niebagatelne znaczenie przynależności do zespołu w kontekście pracy psychoterapeutycznej z osobami z doświadczeniami traumatycznymi. Unaocniają one wielowymiarowość wsparcia dzielonego w przestrzeni zespołu oraz podkreślają potencjalnie kontenerującą funkcję, jaką może pełnić. Z badania płyną istotne implikacje praktyczne dotyczące konstruowania zespołu i dbałości o jakość fundamentów, na których może się on zawiązywać.

Bernadetta Janusz, Antonina Bryniarska, Barbara Wojszel, Natalia Smierciak, Swiętłana Mróz, Barbara Józefik
Pozycjonowanie się i refleksyjność badacza na przykładzie badań nad traumą wojenną

Wprowadzenie pojęcia ‘refleksyjności’ (reflexivity) w badaniach jakościowych wiąże się z uznaniem, że badacze są częścią świata społecznego, który badają (Ackerly & True, 2010). Nawet jeśli refleksyjność jest głównym trendem w dzisiejszych badaniach jakościowych, sposób, w jaki jest wprowadzana w praktyce i jej wpływ na proces badawczy są wciąż niedostatecznie poznane. W niniejszej prezentacji przedstawiamy analizę refleksyjności badaczy na początkowym etapie projektu 'Narracje i odporność psychiczna' w kontekście traumy wojennej (Borcsa, 2023). Badanie ma na celu pokazanie pozycjonowania się badaczy (punkty wejścia) w momencie wejścia w proces badawczy. Przez tzw. „punkty wejścia” rozumiemy samoświadomość badaczy dotyczącą ich początkowych pozycji opartych na klasie, płci, pochodzeniu etnicznym, rasie, rolach społecznych i zawodowych, a także na ich doświadczenia i postawy wobec wojny na Ukrainie. Skupimy się na tych „punktach wejścia”, które mogą mieć znaczenie w tym konkretnym projekcie badawczym. Metoda: pozycje badaczy są badane za pomocą pół-ustrukturyzowanego wywiadu obejmującego m.in. pytania o ich doświadczenia / postawy wobec wojny na Ukrainie, ukraińskich uchodźców, macierzyństwa i ochrony dziecka. Ten pierwszy rodzaj danych jest analizowany przy pomocy analizy tematycznej. Manifestowanie się pozycjonowania jest badane przy pomocy analizy konwersacyjnej. Analizie jest poddana dyskusja w zespole podczas wstępnych spotkań badawczych. Wnioski: badanie pokazuje, jak początkowe pozycje badaczy - tzw. "punkty wejścia" są uruchamiane podczas procesu badawczego. W ten sposób jest opisana rola subiektywności i kontekstualnego wglądu w ludzkie doświadczenie w procesie badań jakościowych.

Karolina Koźmin

Poczucie nieodwracalnej starty wśród mobilnych adolescentów powracających z wymian międzykulturowych jako przedmiot badań jakościowych w psychologii

Programy wymian międzykulturowych na poziomie edukacji ponadpodstawowej są stosunkowo nowym i mało zbadanym zjawiskiem. Ich rosnąca popularność wśród młodzieży na całym świecie sprawiła, iż pojawiła się konieczność lepszego zrozumienia tego rodzaju mobilności. Niniejsza prezentacja ma na celu przedstawienie częściowych wyników podłużnego projektu badawczego dotyczącego dynamiki powrotnego szoku kulturowego u nastolatków powracających z programów wymian międzykulturowych. Badania te zrealizowano w 2020 roku przy użyciu metodologii jakościowej. Analiza 23 wywiadów pozwoliła zidentyfikować prawidłowości w dynamice emocji związanych z doświadczeniem powrotu do kraju pochodzenia. Jednym z interesujących wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy jest zwrócenie uwagi na wyraźne odczucie nieodwracalnej straty z powodu braku możliwości ponownego przeżycia mobilności w tym samym niepowtarzalnym kontekście, w jakim odbywała się wymiana. To zjawisko zostało opisane z użyciem koncepcji żałoby ze szczególnym odniesieniem do koncepcji „żałoby pozbawionej praw” autorstwa Butchera (2002) oraz prac badawczych Soeterik (1998). W trakcie prezentacji przedstawię dane wskazujące na występowanie tej tendencji wśród badanych osób oraz istotne wnioski płynące z dokonanej analizy. W referacie szczególne miejsce zajmą aspekty

metodologiczne omawianego projektu, jak również refleksja na temat specyfiki badań jakościowych w psychologii. Podkreślę również konieczność stosowania metod jakościowych zwłaszcza w przypadku tematyki tak nowej i wielowymiarowej, jak doświadczenie mobilności międzykulturowej na poziomie edukacji ponadpodstawowej.

Agnieszka Krzysztof-Świdorska

Elementy metodologii ilościowej w pracach jakościowych - wbrew paradygmatowi a w zgodzie z praktyką publikacyjną?

Przedmiotem wystąpienia jest transformacja danych jakościowych celem pozyskania wskaźników liczbowych jako strategia badawcza umożliwiająca ich porównania. Działanie takie możliwe jest dzięki nowoczesnym komputerowym metodom wspomaganie analizy jakościowej (CAQDAS) przystosowanych do obsługi projektów mieszanych (NVivo). Omawiane są dwa przykłady zastosowania takiej strategii badawczej autorstwa prelegentki. Pierwszy przykład stanowi eksperyment naturalny z zastosowaniem transformacji danych jakościowych we wskaźniki liczbowe. Jest to zatem metodologia mieszana. Drugi natomiast jest przykładem wtórnej analizy jakościowej, w której transformacja danych jakościowych we wskaźniki liczbowe z użyciem CAQDAS pozwala na wyodrębnienie nowej grupy badanej z materiału pierwotnego i eksplorację jej specyfiki. Procedura transformacji materiału jakościowego we wskaźniki liczbowe sprzyja obiektywizacji pozyskanych danych, co może zwiększać szanse publikacyjne projektów jakościowych. Niemniej wątpliwości budzi czy omawiane badania nadal mają charakter jakościowy. Kontrowersyjna jest również spójność ich założeń filozoficznych.

Ewelina Łapińska

Aplikacyjne badania jakościowe jako dobra praktyka w planowaniu i ewaluowaniu działań dla osób z doświadczeniem migracji i uchodźstwa. Kilka przykładów z działalności Fundacji Polskie Forum Migracyjne

Celem wystąpienia będzie prezentacja kilku przykładów wykorzystania metodologii jakościowych jako dobrej praktyki w codziennej pracy fundacji Polskie Forum Migracyjne. Opowieść o badaniach aplikacyjnych będzie również okazją do zaprezentowania działalności fundacji, świadczącej szerokie wsparcie dla osób z doświadczeniem migracji i uchodźstwa. Badania jakościowe wykorzystywane są w codziennej pracy fundacji na różnych etapach realizacji działań: planowaniu i projektowaniu interwencji, ewaluacji projektów czy prowadzeniu opartego na dowodach rzecznictwa (evidence based advocacy). Podczas wystąpienia omówione zostaną wyniki, wnioski oraz refleksje metodologiczne z: ewaluacji projektu warsztatów budowania odporności psychicznej u uczniów ukraińsko- i rosyjskojęzycznych, badania jakościowego z udziałem ukraińskich pracownic domowych oraz planu udzielania wsparcia psychologicznego w punktach zbiorowego zakwaterowania dla uchodźców na terenie województwa mazowieckiego. Omówione przykłady podkreślą wagę spotkania badań i praktyki, wskażą korzyści wdrażania komponentu badawczego w codziennej praktyce jako rekomendowanego standardu pracy w III sektorze.

Yuliia Ovsiienko, Maria Baran, Halina Grzymała-Moszczyńska, Marcelina Zjawińska, Irena Pujszo, Viktoriia Naritsa, Agnieszka Kania, Larysa Sugay, Julia Niedziałek

Nie tylko trauma - Źródła odporności psychicznej uchodźczyń z Ukrainy w Polsce. Wyniki badania jakościowego

Celem badania było poznanie źródeł odporności psychicznej kobiet uciekających przed wojną w Ukrainie do Polski. Oddając głos uchodźczyniom, chciałyśmy dowiedzieć się, co tę odporność obniża a co wzmacnia. W tym celu między grudniem 2022 a marcem 2023 przeprowadzono 33 semi-ustrukturyzowane wywiady (M = 40,29; SD - 11,41). Nadrzędnym celem projektu było stworzenie rekomendacji dla organizacji pozarządowych zaangażowanych w pomoc uchodźcom w Polsce. Badanie zostało przeprowadzone w ramach podejścia community-based participatory action research we współpracy z Fundacją Splot Społeczny. W wyniku refleksyjnej analizy tematycznej okazało się, że sytuacja uchodźczyń, ich potrzeby, trudności oraz strategie

radzenia sobie są bardzo zróżnicowane. Trauma nie była jedynym czynnikiem obniżającym odporność psychiczną uchodźczyń w Polsce. Pomimo wielu trudności i doświadczanego dystresu psychologicznego, uchodźczynie charakteryzowały się odpornością psychiczną - stosowały wiele efektywnych i różnorodnych strategii radzenia sobie. Wyniki badania podkreślają wagę sprawczości uchodźczyń, naturalnego wsparcia społecznego dla budowania odporności psychicznej, zwłaszcza w obliczu wielu problemów w Polsce dotyczących m.in. dostępu do pomocy i zaspokojenia podstawowych potrzeb, tymczasowości, bariery językowej i różnic kulturowych.

Sebastian Pietrzak, Monika Frydrychowicz

Wykorzystanie sekwencyjnej strategii eksploracyjnej w badaniu dot. znaczenia religii w życiu osób żyjących w pojedynkę

W ostatnich latach na całym świecie znacząco wzrasta liczba osób żyjących w pojedynkę. Psychologowie starają się pokazać różnorodność tej grupy i poszukują odpowiedzi na pytania, jakie cechy osobowe singli, cechy relacji interpersonalnych czy cechy środowiska mogą być czynnikiem rozwoju osobistego osób żyjących w pojedynkę. Istnieją przesłanki, że religia jest ważnym aspektem życia dla wielu osób żyjących w pojedynkę z racji chociażby pełnienia przez nią funkcji kompensacyjnej w sytuacji braku figury przywiązania czy też z racji, iż koncepcje religijne mogą kształtować narracje singli na temat związków i życia w pojedynkę. Jednak bardzo mało wiadomo o tym, jak jej wyznawanie może wiązać się z dobrostanem singla. Celem wystąpienia będzie przedstawienie działania modelu badań mieszanych przeprowadzanych zgodnie z sekwencyjną strategią eksploracyjną, w których to badanie jakościowe poprzedza badanie ilościowe w celu eksploracji dotychczas mało poznanego zjawiska. Przykładem prezentującym model będzie badanie dot. znaczenia religii w życiu osób żyjących w pojedynkę, w którym to badanie jakościowe z zastosowaniem trzydziestu wywiadów pogłębionych zostało przeprowadzone jako pierwszy etap badania. Przy pomocy techniki analizy tematycznej zostało wyodrębnionych siedem tematów stanowiących odpowiedzi na pytanie o znaczenie religii w życiu osób żyjących w pojedynkę. Następnie wypowiedzi uczestników badań zostały wykorzystane do opracowania narzędzia do badania atrybucji religijnych dotyczących życia w pojedynkę oraz posłużyły do wytyczenia kierunków badania ilościowego, w którym to będą analizowane zależności pomiędzy tworzeniem atrybucji religijnych dot. życia w pojedynkę, a dobrostanem. Rezultaty uzyskane w etapie ilościowym mają w zamierzeniu wesprzeć interpretację wyników jakościowych oraz umożliwić ich generalizację na różne próby.

Aleksandra Świdarska, Karolina Hansen

The Attitudes Towards Climate Migrants in Poland and Germany: A Mixed-Methods Study

In 2015 and 2016, Germany accepted about a million refugees, while Poland refused to let anyone in. Fast forward to 2024, Poland's strategy still holds for those attempting to cross the border from Belarus, although in 2022, the refugees from Ukraine could arrive freely. The topic of attitudes towards war-related migration is complex and as such has received a lot of attention in recent years. However, are we aware of the fact that climate change leads to migrations as well? We collected data from 190 participants in Poland and 207 participants in Germany to explore the attitudes towards climate migrants and compare them across the two countries. We asked an open-ended question about what Poland/ Germany should do in the future with regard to the climate migrants. Two independent coders coded the answers in a predominantly bottom-up approach, with the aim to identify main themes underpinning the attitudes and their justifications. The results showed that nearly 70% of Germans and 52% of Poles favored letting the migrants into their country. This included unconditional acceptance of migrants and acceptance under certain conditions. Participants spontaneously referred to the issue of how climate change should be addressed. Negative attitudes were present too, especially in Poland, where participants admitted to the lack of interest or knowledge about the topic. Automated text analyses generally corroborated the findings. We also asked close-ended questions related to knowledge about climate migrants and emotions they evoke. Germans reported to know more about climate migrants than Poles, and they viewed it as more likely that the climate migrants would come to their country and impact their lives. Our study provided initial insights into the attitudes towards a relatively unfamiliar group and confirmed the usefulness of a mixed-methods approach to the study of a multifaceted social issue.

Joanna Ruczaj

Analiza fenomenologiczna doświadczenia żałoby po samobójczej śmierci bliskiego

Wystąpienie poświęcone jest przedstawieniu wyników badań własnych, których celem było dokonanie fenomenologicznego opisu doświadczenia osób przeżywających samobójczą śmierć bliskiego. Podczas realizacji badań zebrane zostały 193 świadectwa doświadczenia samobójczej śmierci bliskiej osoby. Wykorzystane zostały obecne w kulturze materiały (m.in. opublikowane wywiady, dzienniki, listy) oraz świadectwa przekazane bezpośrednio przez bliskich zmarłych. Następnie przeprowadzona została analiza fenomenologiczna zgromadzonych materiałów. Analiza fenomenologiczna miała miejsce w 3 krokach, które zostaną szczegółowo omówione podczas wystąpienia. Podczas realizacji trzeciego kroku analizy, miała miejsce wielokrotna lektura świadectw, której celem było wyróżnienie wybranych wypowiedzi (lub ich fragmentów). W ten sposób wydobyte z tekstu części (tzw. "jednostki znaczeniowe") były następnie opracowywane w 3 kolejnych etapach. Na drodze przeprowadzonej analizy fenomenologicznej, została wydobyta ogólna struktura doświadczenia samobójczej śmierci bliskiego, tworzona przez 4 główne postawy przyjmowane przez żałobników. Wyniki badań własnych zostaną zilustrowane na 2 sposoby. Pierwszy to tabela, w której ukazana zostaje złożoność i wewnętrzna struktura doświadczenia utraty (to znaczy, składające się na każdą z postaw aspekty główne i szczegółowe). Drugi to wykres, którego celem jest ukazanie relacji pomiędzy 4 postawami (które nie są tożsame z kolejnymi stadiami przeżywania utraty). Podczas prezentacji szczegółowej charakterystyki każdej z postaw przywołane zostają reprezentatywne dla niej wypowiedzi żałobników. Sposób przedstawienia poszczególnych postaw w części poświęconej prezentacji wyników ma charakter statyczny: skupia się na wyodrębnieniu tworzących je aspektów. W części poświęconej prezentacji wniosków z badań własnych ten opis zostaje wzbogacony w celu ukazania wewnętrznej dynamiki poszczególnych postaw. Charakterystyka doświadczenia bliskich zmarłego zostaje przedstawiona w postaci autorskiego modelu ujmującego ogólną strukturę ich przeżycia. Na podstawie wniosków dotyczących relacji bliskich zmarłego z otoczeniem, sformułowane zostają ponadto wnioski dla działań praktycznych, mających na celu udzielanie wsparcia osobom doświadczającym takiej utraty.

Anna Słysz, Aleksandra Pilarska, Joanna Urbańska

Możliwości i wyzwania związane ze Wspólną Analizą Tematyczną na przykładzie badań nad rolą psychoterapii i psychoterapeuty w procesie przebaczenia

Wystąpienie będzie poświęcone prezentacji refleksji nad wybranymi aspektami Analizy Tematycznej (Braun, Clarke, 2006), przeprowadzanej we współpracy trzech badaczek - psychoterapeutek. Wnioski na temat możliwości i wyzwań Wspólnej Analizy Tematycznej (Collaborative Thematic Analysis) zostaną zilustrowane przykładami z badań własnych nad rozumieniem (definiowaniem, konceptualizowaniem) przebaczenia przez psychoterapeutów oraz postrzeganiem jego miejsca i roli w procesie terapeutycznym. Tak określony obszar badawczy łączy się z tematyką traumy w tym sensie, że w przypadku psychoterapii pacjentów, którzy zostali skrzywdzeni w przeszłości, na przykład w wyniku przemocy lub zaniedbania, niejednokrotnie pojawia się wątek przebaczenia. Analizowany materiał obejmował pisemne wypowiedzi dziewięciu psychoterapeutek z różnym stażem zawodowym, reprezentujących trzy podejścia terapeutyczne: psychodynamiczne (3 osoby), poznawczo-behawioralne (3 osoby), gestaltowskie (3 osoby). W efekcie indywidualnych analiz oraz wspólnych dyskusji i uzgodnień utworzone zostały trzy główne tematy. Odnoszą się one do podobieństw (na poziomie opisowym) i różnic (na poziomie wyjaśniającym) między terapeutami psychodynamicznymi, poznawczo-behawioralnymi i gestaltowskimi w zakresie rozumienia przebaczenia oraz istotnych czynników po stronie psychoterapeuty i pacjenta. Refleksje epistemologiczne obejmą m.in. znaczenie własnych modalności reprezentowanych przez badaczki, zróżnicowanego doświadczenia w analizie jakościowej oraz stylów myślenia (analityczny, globalny) na różnych etapach przeprowadzania analizy tematycznej.

Urszula Tokarska

„Jedna jaskółka nie czyni wiosny” (?) Refleksyjna analiza tematyczna Dzienników Czasu Pandemii

Tematem wystąpienia jest prezentacja refleksyjnej odmiany analizy tematycznej w ramach badań własnych przeprowadzonych z wykorzystaniem odmiany dokumentów osobistych, jakie stanowią prowadzone z początkiem Pandemii Covid-19 Dzienniki. Podczas wystąpienia zaprezentowana zostanie nieplanowana w pierwotnym planie badawczym ewolucja strategii pozyskiwania i kategoryzacji materiału narracyjnego. W zetknięciu z intrygującym materiałem narracyjnym pochodzącym od jednego tylko (na 30 uczestniczących w pierwszej części badania osób) Autora dzienników podjęta została decyzja o konstrukcji nowej (rozbudowanej i pogłębionej) wersji wstępnego autorskiego Arkusza Kategoryzacyjnego. Stopień rozbieżności między wynikami pozyskanymi od pojedynczej osoby badanej (potwierdzającymi założenia związane z tzw. potencjałem rozwojowym pandemii), a pozostałymi uczestnikami badania wzbudził wątpliwość nt. metodologicznej zasadności wykorzystania tego typu unikatowych (tytułowa „jaskółka”) danych. Po namyśle potraktowano je jednak jako rodzaj (do pewnego stopnia) modelowych/ potencjalnych pro-rozwojowych reakcji na niestandardową sytuację trudną. W efekcie – podążając za wyodrębnionymi, różnicującymi tę osobę od reszty pierwszej grupy, charakterystykami demograficznymi oraz związanymi z typem jej funkcjonowania poznawczego – zdecydowano o poszerzeniu korpusu analizowanych tekstów diarystycznych o dzienniki autorstwa kolejnych 30 osób. Wyniki pozyskane od drugiej (nieplanowanej pierwotnie) grupy badanej potwierdziły nie tylko wstępne badawcze założenia nt. pro-rozwojowych możliwości reakcji na niestandardowe sytuacje trudne, ale też znaczenie nie-bagatelizowania unikatowych danych pozyskanych nawet od pojedynczych osób badanych. Cyrkularny charakter dedukcyjnego i indukcyjnego podejścia w ramach analizy tematycznej zaowocował bowiem wyodrębnieniem kolejnych znaczących wątków tematycznych zdecydowanie wzbogacających rozumienie analizowanych fenomenów.

Julia Tokarz, Paweł Łowicki

Doświadczenia ponadnaturalne w perspektywie jakościowej - konteksty, emocje, znaczenia

Celem realizowanych badań jest pogłębienie rozumienia tego, jak ludzie doświadczają zdarzeń interpretowanych jako ponadnaturalne. Pilotażowe badanie internetowe obejmujące pytania otwarte umożliwiło uczestnikom opisanie doświadczenia ingerencji dowolnie rozumianego bytu nadprzyrodzonego w ich życie, ze szczególnym uwzględnieniem opisu samego zdarzenia, towarzyszących mu emocji/wrażeń zmysłowych oraz subiektywnego znaczenia. Uzyskano wypowiedzi 119 uczestników. Z wykorzystaniem analizy tematycznej wyodrębniono wzorce kontekstów sytuacyjnych, emocji i interpretacji. Uczestnicy najczęściej opisywali sytuacje zagrożenia życia (wypadki drogowe, choroby), jak również wydarzenia związane z edukacją (np. egzaminy), czy relacjami interpersonalnymi. Znaczna część sytuacji odnosiła się wprost do kontekstu duchowo-religijnego (modlitwa, medytacja, kościół). Dominowały emocje pozytywne o różnym stopniu pobudzenia (radość, szczęście, ulga). Często pojawiały się też zdziwienie i lęk. Uczestnicy opisywali wrażenia cielesne, których źródła upatrywali w działaniu siły wyższej (poczucie obecności, słyszenie głosu, czucie dotyku). W zakresie znaczenia wyróżniono tematy: pomoc uzyskana od bytu ponadnaturalnego, odebranie lekcji życiowej oraz wzmocnienie dotychczasowych przekonań religijno-duchowych. Badanie główne jest obecnie w trakcie realizacji. Przeprowadzamy 20 wywiadów semi-ustrukturyzowanych w podejściu fenomenologicznym. Skupiamy się na tym, jak uczestnicy opisują zainteresowanie szeroko rozumianą duchowością, jakie zdarzenia rozpoznają jako duchowe i jak spostrzegają ich znaczenie i konsekwencje. Pytamy również o tło religijno-duchowe osoby i zmiany w zainteresowaniu duchowością. Wstępne rezultaty analizy pierwszych wywiadów wydają się być spójne z wynikami badania pilotażowego – w wypowiedziach osób uczestniczących występują sytuacje zagrożenia życia swojego lub bliskich, a spostrzeganą przez nich intencją bytu ingerującego w ich życie jest udzielenie wsparcia. Zebrane dane pozwalają wnioskować, że mogą istnieć okoliczności sprzyjające występowaniu doświadczeń interpretowanych jako ponadnaturalne. Ponadto, dalsza eksploracja zebranego materiału może przyczynić się do zwiększenia rozumienia tego, w jaki sposób religijność/duchowość łączy się z interpretacją zdarzeń trudnych i traumatycznych jako powiązanych z działaniem sił nadprzyrodzonych.

Agnieszka Trąbka

Proces kształtowania się poczucia przynależności migrantów wielokrotnych w świetle podłużnych badań jakościowych

Doświadczenie migracji w dzieciństwie, w tym migracji wielokrotnej, staje się udziałem coraz liczniejszej grupy osób na całym świecie. Choć badania poświęcone migracjom dzieci i młodzieży już od kilku dekad zyskują na popularności, to jednak długofalowe konsekwencje wielokrotnej mobilności w młodym wieku pozostają słabo poznane. Celem mojego wystąpienia jest przeanalizowanie, w jaki sposób zmienia się poczucie przynależności (belonging), poczucie sprawstwa oraz dobrostan tzw. Third Culture Kids, czyli właśnie osób, które w dzieciństwie wielokrotnie migrowały ze swoimi rodzicami. Zmiany te przedstawię w oparciu o wyniki badania podłużnego, którego pierwszy etap miał miejsce w latach 2010-2012, a drugi – dekadę później, w 2021 roku. Podczas pierwszego etapu badania większość uczestników była w okresie wczesnej dorosłości. Analizie zostało poddanych 40 wywiadów z dwudziestoma osobami, które doświadczyły wielokrotnej migracji w dzieciństwie i młodości. Przyjmując perspektywę biegu życia przeanalizuję główne wyzwania, z jakimi wiąże się taki styl życia oraz strategie radzenia sobie z nimi. Przedstawiając wyniki swoich badań skoncentruję się na poczuciu sprawstwa i kontroli nad swoim życiem oraz poczuciu przynależności (belonging), a także na ich związkach z dobrostanem jednostki. Pokażę też, w jaki sposób zmieniły się relacje z rodziną generacyjną i rówieśnikami oraz stosunek do własnej mobilnej biografii.

Helena Walasz

Społeczna wrażliwość i troska. Etyczne i metodologiczne aspekty przeprowadzania badania jakościowego z udziałem osób różnorodnych płciowo

Celem wystąpienia jest przedstawienie problematyki społecznej wrażliwości w odniesieniu do badań jakościowych z udziałem osób różnorodnych płciowo: transpłciowych i niebinarnych. Na wstępie przedstawię społeczną wrażliwość jako możliwość podjęcia refleksji na temat konsekwencji społecznych procedury badawczej dla osób szczególnie narażonych na określone rodzaje przemocy. Następnie skupię się na przykładzie własnego projektu doktorskiego, zapytującego o rolę wstydu w rozwoju tożsamości płciowej w adolescencji. Uwewnętrznienie wstydu wskutek powtarzającego się zawstydzania czy upokorzenia może doprowadzić do rozwoju depresji oraz lęku, na co szczególnie narażone są osoby należące do grup dyskryminowanych. Jednak jak pytać o wstyd, nie eksponując na zawstydzanie? Jak nawiązywać do płci, nie zakładając jej? Omówię znaczenie prowadzenia refleksji epistemologicznej, etycznej i metodologicznej na etapie gromadzenia danych i ich interpretacji, która obejmuje obie strony procesu badawczego: badającą i badaną. Wskażę sposoby, w jakie porozumienie jest ograniczane przez usytuowanie, a więc uwikłanie w różnorodne konteksty, m.in. relacje władzy, które definiują różne tożsamości. Wspomniane zostaną takie zagadnienia, jak pozycjonalność i intersekcjonalność. W ostatniej części wystąpienia, odwołując się do standardów American Psychological Association (APA), zaproponuję konkretne rozwiązania etyczne i metodologiczne, które należy rozważyć, planując badania z udziałem osób transpłciowych i niebinarnych.

Arkadiusz Wesołowski

Dylematy i doświadczenia związane z rolą psychologa prowadzącego wywiad badawczy

Psychologiczne badania naukowe często wykorzystują wywiad jako jedną z metod zbierania danych. Włączenie wywiadu do procedury badania wiąże się jednak z koniecznością rozważenia i rozstrzygnięcia pewnych trudności oraz dylematów natury etycznej. Dotyczą one przede wszystkim zagadnień pozyskiwania świadomej zgody, zapewnienia prywatności i poufności, ograniczenia stresu emocjonalnego wynikającego z faktu uczestnictwa w wywiadzie czy przyjmowania podwójnej roli przez psychologa prowadzącego wywiad. Aspekty te podnoszone i omawiane są głównie w związku z chęcią jak najlepszego zadbania o dobrostan i bezpieczeństwo uczestników badań. Literatura przedmiotu wskazuje, że również psycholog może doświadczać szeregu trudności lub negatywnych emocji, z którymi zmuszony jest sobie poradzić, a które w dużej mierze mogą być związane z prowadzeniem wywiadu badawczego. Biorąc pod uwagę powyższe wskazanie oraz szczególne znaczenie osoby prowadzącej wywiad dla sposobu oraz rezultatu jego przebiegu, wydaje się że temat ten nadal zbyt rzadko

poruszany jest w dyskursie naukowym. Głównym celem wystąpienia jest zobrazowanie dylematów związanych z rolą psychologa prowadzącego wywiad badawczy. Przygotowanie referatu inspirowane było własnym doświadczeniem autora w zbieraniu narracji za pomocą Wywiadu Historii Życia McAdamsa. W związku z tym, punktem wyjścia do dyskusji są osobiste dylematy i trudności przeżywane w związku z treścią wnoszoną przez osoby badane w trakcie wywiadów, potencjalnym wpływem procedury wywiadu na ich dobrostan oraz koniecznością prowadzenia rozmowy w sposób zapewniający zarówno realizację celu badania jak i dobrostan osób biorących w nim udział. Uwzględnienie osobistej perspektywy autora oraz konkretnych przykładów z jego pracy pozwala lepiej zobrazować oraz zrozumieć znaczenie potencjalnych doświadczeń osób prowadzących psychologiczne wywiady badawcze. W konsekwencji referat (1) uwrażliwia na relatywnie często pomijaną problematykę perspektywy osoby prowadzącej wywiad; (2) zachęca do refleksji nad własnymi doświadczeniami w obliczu prowadzenia (różnych) wywiadów badawczych oraz (3) stanowi asumpt do podjęcia ogólnej dyskusji w zakresie dostrzegania zagadnień związanych z doświadczeniem osób prowadzących wywiad (na każdym etapie badania: projektu, wykonania, raportu).

Weronika Wosińska

Radzenie sobie z traumą wojenną w świadectwach byłych więźniów obozu Durchgangslager 121 w Pruszkowie

Doświadczenie traumy wojennej oraz sposoby radzenia sobie z nią są zagadnieniami ważnymi dla społeczeństw zmagających się z reperkusjami konfliktów zbrojnych, rzadko jednak podejmowanymi w perspektywie badań jakościowych. W związku z rosnącą wiedzą psychologiczną na temat możliwego utrzymywania się skutków doświadczeń traumatycznych oraz specyfiką ich przeżywania u osób w wieku podeszłym istotne staje się pytanie o obraz traumy wojennej oraz radzenie sobie z nią u ofiar II wojny światowej wśród ludności cywilnej. Wyniki analiz piętnastu świadectw wojennych byłych więźniów obozu Durchgangslager 121 w Pruszkowie (siedmiu mężczyzn i ośmiu kobiet) narodowości polskiej w wieku od 81 do 91 lat ($M=86,33$, $SD=2,89$) zmodyfikowaną wersją Interpretacyjnej Analizy Fenomenologicznej (IPA) wskazują na indywidualny i złożony charakter radzenia sobie z traumą w biegu życia oraz w czasie składania świadectwa. Analizy pozwoliły wyodrębnić takie sposoby radzenia sobie z traumą w życiu powojennym jak m.in.: unikanie, szukanie „bezpiecznego” dystansu do traumy (poprzez podejmowanie wysiłków konfrontowania się z pamięcią o wydarzeniach wojennych przy jednoczesnym utrzymywaniu do nich pewnego psychicznego dystansu), nadawanie sensu wydarzeniom z przeszłości, werbalizacja i symbolizacja wojennych doświadczeń, czy uczestnictwo we wspólnotowych formach upamiętnień. Wskazano również na sposoby radzenia sobie narratora w czasie relacjonowania wojennych wydarzeń, polegające na regulowaniu emocji negatywnych (np. poprzez unikanie bolesnych dla narratora treści), wprowadzaniu emocji pozytywnych (m.in. poprzez wnoszenie wątków o konstruktywnym wydźwięku) oraz „gruntowaniu się” (osadzeniu się narratora w rzeczywistości poprzez wprowadzanie tematów związanych z odniesieniem się do teraźniejszości).

Mariusz Zięba

Identyfikacja obszarów w jakich może nastąpić wzrost potraumatyczny – porównanie rezultatów analiz jakościowych w podejściu dedukcyjnym i indukcyjnym

Doświadczenie traumy, rozumianej jako wydarzenie, które podważa fundamentalne przekonania na temat samego siebie, świata i innych ludzi, może prowadzić do wzrostu potraumatycznego (PTG). W najbardziej znanej konceptualizacji PTG, Tedeschiego i Calhouna, wzrost potraumatyczny to pozytywne zmiany w takich obszarach jak: wzrost poczucia osobistej siły, odkrycie radości życia, zmiana priorytetów, pogłębienie relacji z bliskimi, duchowość. Osoby które doświadczyły traumy mogą też relacjonować pojawiające się w jej rezultacie negatywne zmiany, określane jako deprecjacja potraumatyczna (PTD), które następują w tych samych obszarach co PTG. Z naszych wcześniejszych badań, prowadzonych w podejściu jakościowym i mieszanym, wiemy też, że PTG i PTD mogą współwystępować. Osoba, która doświadczyła traumy, może dostrzegać będące jej następstwem pozytywne zmiany w jednym z obszarów, a negatywne w innym. Możliwe jest też współwystępowanie PTG i PTD w poszczególnych obszarach – np. poprawa zaufania do bliskich i jednoczesna utrata zaufania do innych ludzi. Uczestnicy badania ($N=82$), którego wyniki zaprezentuję, brali udział w wywiadzie psychologicznym dotyczącym

doświadczenia traumatycznego oraz późniejszych konsekwencji tego doświadczenia i radzenia sobie z traumą, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Wywiady były nagrywane i transkrybowane. Dane te analizowaliśmy dwukrotnie. Za pierwszym razem stosowaliśmy podejście dedukcyjne – naszym celem było sprawdzenie, czy dane potwierdzają występowanie PTG i PTD we wcześniej wymienionych obszarach, zgodnie z teorią Tedeschiego i Calhouna. Okazało się, że większość zmian relacjonowanych przez uczestników badania mieści się w znanych z teorii pięciu obszarach PTG i PTD, oraz że zmiany te mogą współwystępować. W drugiej analizie, w podejściu indukcyjnym, naszym celem była identyfikacja zmian przekonań na temat siebie, świata i innych ludzi, które były opisywane przez uczestników badania jako konsekwencje doświadczenia traumy. W oparciu o metodologię analizy tematycznej wyodrębniliśmy najczęściej pojawiające się kategorie tematyczne, takie jak zmiany w obszarze filozofii życiowej, poczucia sensu, mądrości życiowej, wdzięczności, rozsądku. Rezultaty tych analiz wydają się zatem poszerzać dotychczasowe rozumienie zjawiska PTG/PTD.